

СТРАТЕШКИ ОДГОВОР

Анализа на препораките на Европската комисија за следни реформски чекори за Република Северна Македонија и нивната кохерентност со Зелената агенда за Западен Балкан и целите за одржлив развој на Обединетите нации

СТРАТЕШКИ ОДГОВОР

**Анализа на препораките на Европската
комисија за следни реформски чекори за
Република Северна Македонија и нивната
кохерентност со Зелената агенда за
Западен Балкан и целите за одржлив развој
на Обединетите нации**

СТРАТЕШКИ ОДГОВОР

Анализа на препораките на Европската комисија за следни реформски чекори за Република Северна Македонија и нивната кохерентност со Зелената агенда за Западен Балкан и целите за одржлив развој на Обединетите нации

Издавач: Институт ПРЕСПА – Скопје

За издавачот: Андреја Стојковски, извршен директор

Автор: Јадранка Иванова, експертка за поглавје 27 – Животна средина и климатски промени

Дизајн: Бригада дизајн

Скопје, декември 2022

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД	4
II. ВО РАМКИТЕ НА ФИНАНСИСКАТА ПЕРСПЕКТИВА	5
1. Средно зелено подготвени	7
1.1. Транспортна политика	7
1.2. Енергетика	8
1.3. Животна средина и климатски промени	10
2. Целиме кон целите	12
3. Заклучоци и препораки	13
4. Користена Литература	18
III. АНЕКС - Преглед на препораките на Европската Комисија од 2019, 2020, 2021, и 2022, како и на стратешкиот одговор и целите за одржлив развој	19

I. ВОВЕД

Со потпишувањето на Софиската декларација во 2020 година, Северна Македонија ги прифати обврските кои произлегуваат од Зелената агенда за Западен Балкан. Тоа е стратешки документ на Европската унија чија цел е планирање на развојот на државите од Западен Балкан преку промена на традиционалниот економски модел и придвижување кон одржлива економија и јаглеродно неутрално општество до 2050 година.

Зелената агенда за Западниот Балкан го објаснува европскиот пристап кон двојната, зелена и дигитална трансформација и прави примена на Зелениот договор на ЕУ на Западниот Балкан. Во октомври 2021 година беше прифатен Акцискиот план за спроведување на Софиската декларација на Зелената агенда, изготвен од Советот за регионална соработка, во кој се идентификувани конкретни чекори, организации и структури за поддршка, како и индикативна временска рамка за секоја мерка што е предвидено да се спроведе. Акциониот план предвидува 58 конкретни активности и 7 патокази за имплементација, фокусирани на:

1. климатска политика;
2. одржлива енергија;
3. одржлива мобилност;
4. циркуларна економија;
5. намалување на загадувањето;
6. одржливо земјоделство и снабдување со храна; и
7. заштита на природата и биолошката разновидност.

Зелената агенда за Западен Балкан како пандан на Зелениот договор на Европската унија, преставува основен документ преку кој Европската комисија (ЕК) го следи напредокот на Северна Македонија, но и на другите држави кандидатки, во процесот на пристапување. Соодветно, во својот последен извештај, Европската комисија, за Северна Македонија посочува дека „Земјата треба да го забрза спроведувањето на Економскиот и Инвестицискиот план и на Зелената агенда за Западен Балкан во следниот период“. Овој извештај има за цел да го појасни стратешкиот одговор на државата и да прикаже колку оваа препорака се рефлектира во планираните активности во Националната програма за преземање на европското законодавство (НПАА) 2021 – 2025, како еден од клучните документи во процесот на пристапување кон ЕУ на Северна Македонија, како и во програмирање на ЕУ фондовите и средствата од Инструментот за претпристапна помош од новиот програмски период 2021–2027 (ИПА–3).

Северна Македонија како држава која не е дел од Анексот I на Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени, го ратификуваше Парискиот договор за клима во ноември 2017 година и на тој начин даде свој придонес во глобалните напори за намалување на емисиите на стакленички гасови, Национални придонеси кон ублажувањето на климатските промени (НДП) (анг. *Nationally Determined Contribution -NDC*): „Намалување на емисиите на CO₂ предизвикани од согорувањето на фосилните горива за 30%, што претставува тенденција на 36% повисоко ниво, до 2030 година, во споредба со вообичаеното сценарио (BAU)“. Како одговор на повикот од договорните страни на Парискиот договор за клима, за значително засилени НДП, Северна Македонија достави ревидирани НДП во април 2021 година.

Дополнително, со извештајот се анализира и поврзаноста на акциите со Целите на одржлив развој на Обединетите нации (анг. *Sustainable Development Goals - SDGs*) (СДГ), кои претставуваат јасна визија за одржлива иднина и на кои се гледа како на двигатели за одржливиот економски развој во светот. Целите се препознаени како економски и социјални придобивки, но и придобивки за животната средина и се прифатени како приоритети за целиот свет, вклучувајќи ги тука ЕУ и Северна Македонија. Поради тоа, нивното интегрирање во националните политики и акции е неопходно, не само поради постигнување или одговор на преземените обврски на меѓународно ниво, туку и поради потребата за креирање на услови во државата за одржлив развој и за доброто на идните генерации.

II. ВО РАМКИТЕ НА ФИНАНСИСКАТА ПЕРСПЕКТИВА

Усвојувањето на Повеќегодишната финансиска рамка на ЕУ за 2021–2027 и Буџетот на ЕУ претставуваше основа за усвојувањето на Регулативата за ИПА–3. Инструментот се заснова на мотото на Европска комисија кое во 2020 година беше комуницирано со државите од процесот на пристапување – „**Зајакнување на пристапниот процес – издржана ЕУ перспектива за Западниот Балкан**“¹.

Во рамките на ИПА–3 програмирани се повеќе акции кои придонесуваат кон исполнување на препораките на ЕК поврзани со Зелената агенда за Западен Балкан. Инструментот е силно насочен кон поддршка на политиките и реформските процеси поврзани со пристапувањето на државите кандидатки кон ЕУ, како и со целите од Зелената агенда за Западен Балкан. Инструментот има нова структура и ја следи новата методологија за пристапни преговори

Со ИПА–3 акцент се става на Европскиот зелен договор што е првиот политички приоритет на сегашниот состав на Европската комисија и треба да ја поддржи транзицијата кај корисниците кон циркуларна, климатски отпорна и ниска јаглеродна економија. Прозорецот 3 – Зелена агенда и одржлива поврзаност ги интегрира целите на Европската комисија за Западен Балкан поврзани со Зелената агенда. Оттука, вклучувањето на приоритетите од Зелената агенда преставува предуслов една акција која ја предлага држава од регионот да биде препознаена како добра и одобрена за финансирање.

За Северна Македонија програмирањето на средствата од ИПА–3 е засновано на неколку документи кои се хиерархиски подредени и ја поставуваат основата за планирање и програмирање на финансиските средства. Највисоко во хиерархијата е Стратешкиот одговор, документ во кој се содржани приоритетите за финансирање за целиот програмски период 2021–2027. Стратешкиот одговор преставува долгорочна рамка за користењето на средствата од ИПА–3. Документот е последно ревидиран во јуни 2022 година.

Конкретните проекти преку кои ќе се реализираат утврдените стратешки цели се планираат преку т.н. акциски фишеа утврдени во рамките на годишни и повеќегодишни акциски програми, односно акциски документи кои покриваат одредена област или повеќе поврзани области. Во Стратешкиот одговор, во рамките на прозорецот 3 предвидени се повеќе цели кои директно ги поддржуваат препораките на Европската комисија, Зелената Агенда за Западен Балкан и Целите за одржлив развој на ООН.

Во декември 2021 година, Европската комисија веќе ги усвои акциските фишеа со кои беа програмирани финансиските средствата за 2021 година. До крајот на оваа година, се очекува ИПА комитетот на Европската комисија да ги усвои и акциските фишеа за 2022, додека за 2023, беше одлучено средствата да бидат наменети за надминување на енергетската криза во државите од Западен Балкан.

Релевантни за Зелената агенда се три акциски фишеа за 2021 година кои се развиени и одобрени од страна на Европската комисија и тоа:

- Акциско фише – ЕУ за стандарди во животната средина и чист воздух, во кое се предвидени акции во износ од околу 26 милиони евра. Притоа, 22 милиони евра се средства од Европската унија, додека 4 милиони евра се средства предвидени од националниот буџет. Со акциското фише се опфаќаат следните области: подобрување на усогласеноста и спроведувањето на законодавството за животна средина и спроведување на мерки за намалување на загадувањето на воздухот.
- Акциско фише – ЕУ за Преспа, во кое се предвидени акции во износ од 21.7 милиони евра. Притоа, 18 милиони евра се контрибуција од Европската Унија, додека 3.7 милиони евра се ветени средства од националниот буџет. Со акциското фише се опфаќаат следните области: подобрување на биолошката разновидност во регионот на Преспа, намалување на загадувањето на водите и почвата, поддршка на одржливата економија и синџир на исхрана во руралните области во овој регион.
- Акциско фише – ЕУ за Зелена Економија, во кој се предвидени акции во износ од 33.35 милиони евра. Притоа, 25.85 милиони евра се средства од Европската Унија, додека останатите се средства ветени од Владата како национален придонес од буџетот. Со акциското фише се опфаќаат следните области: развој на приватниот сектор и поддршка на земјоделството.

Конечно, во рамките на програмите за прекугранична соработка, само во акционите документи за соработка со Албанија и Косово се предвидени акции за тематските приоритети за заштита на животната средина, адаптација и ублажување на климатските промени, како и спречување и управување со ризик.

¹ COM (2020) 57 - final [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0057>]

1. СРЕДНО ЗЕЛЕНО ПОДГОТВЕНИ

Во последниот Извештај на Европската комисија за Северна Македонија, за 2022, Комисијата при оценување на подготвеноста на државата најчесто го употребува терминот „средно подготвена“ (анг. *moderately prepared*) на ниво на кластери, додека за одделни поглавја може да се сретне и оценката дека има добро ниво на подготовка. Воедно, во извештаите, заедно со оценката Комисијата упатува препораки за конкретни акции за надминување на утврдените слабости. Овој извештај ги опфаќа само наодите и препораките кои се релевантни за Зелената агенда заради постигнување на јаглеродно неутрално општество и Целите за одржлив развој на ОН, и како истите се рефлектираат во планираните активности во НПАА и планираните акции во ИПА-3.

Националната програма за преземање на европското законодавство ја дефинира динамиката на преземањето на европското законодавство, меѓутоа и стратемските насоки, политиките, реформите, структурите, ресурсите и роковите во кои тоа ќе биде направено. Со донесување на новата методологија за проширување и Одлуката за почеток на пристапните преговори со Северна Македонија, НПАА доби поголемо политичко значење затоа што треба да ги вклучи активностите што произлегуваат од динамиката на преговорите. Воедно, треба да ги рефлектира и приоритетите содржани во другите стратемски документи, како што се: Програмата за економски реформи и Целите на одржлив развој на Обединетите нации..

НПАА 2021 – 2025 има нова структура која е усогласена со кластерскиот пристап на преговорите и новата методологија. Притоа, планираните активности во НПАА 2021– 2025 се утврдени како краткорочни (едногодишни) и среднорочни (тригодишни).

Главните препораки на ЕУ за Зелената агенда, како и препораките на Комисијата од последниот извештај се вклучени во Кластерот 4 Зелена агенда и одржливо поврзување кој опфаќа четири поглавја. Сепак, за потребите на овој извештај се анализираат само поглавјата тесно поврзани со Зелената агенда: 14 - Транспортна политика, 15 – Енергетика и 27 – Животна средина и климатски промени. Извештајот на Европската комисија забележува дека државата има добро ниво на подготвеност во однос на Транс-Европската мрежа, но од друга страна, државата е средно подготвена во однос на транспортната политика, енергетика и Европската мрежа. Извештајот исто така, утврдува дека државата има постигнато одреден напредок во поглавјето животна средина и климатски промени. Оттаму, Европската комисија бара сериозна посветеност од државата за постигнување напредок во овие поглавја, а препорачува забрзана имплементација на Економскиот и инвестициски план и на Зелената Агенда за Западен Балкан.

1.1. ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА

Во извештајот за 2022, Европската комисија наведува дека за оваа поглавје Северна Македонија е средно подготвена, потенцирајќи дека во текот на извештајниот период државата има направено ограничен напредок. Притоа, за Комисијата главната причина за оваа состојба е слабиот административен капацитет кај релевантните институции и недостигот на политичка волја за спроведување на потребните реформи.

Оттаму, Комисијата препорачува дека во наредниот период треба да се зајакнат оперативните и административните капацитети, вклучително и инспекцискиот надзор; да се спроведат реформите во секторот железници, како и да се усвои законодавството за интелигентни транспортни системи (ИТС). Дополнително, со цел примена на Зелената агенда, Европската комисија препорачува дека е потребна транзиција кон транспорт кој помалку загадува. Кај патниот сообраќај, Комисијата препорачува донесување на 5 годишниот план за одржување на патиштата. Конечно, се посочува дека законодавството за енергија и енергетска ефикасност на транспортот и ИТС не е усогласено со ЕУ законодавството. Речиси истите препораки се сретнуваат и во извештајот за 2021, што укажува дека напорите на државата за напредување во оваа област се недоволни и потребно е да се забрзаат.

Овие препораки на Европската комисија се адресирани во НПАА, во рамките на среднорочните приоритети при што е предвидено да продолжат активностите за склучување на спогодби за меѓународен превоз на патници и стоки со Шведска, Португалија, Финска и Ирска. Дополнително, е планирано донесување на прописи кои се однесуваат на Интелигентен транспортен систем, односно во рамките на проектот за Транспортно олеснување во Западен Балкан (WBTFP) кој е финансиски поддржан од Светска банка, а во рамките на кој е предвидено да се воспостават Интелигентни транспортни системи (ИТС) долж Коридорот 10.

Во Стратемскиот одговор за ИПА-3 за Северна Македонија во Прозорецот 3 – Одржлива поврзаност и Зелена агенда во Тематскиот приоритет 2: Транспорт, дигитална економија и општество, и енергија, една од целите 2.1 се однесува на: Развој на хармонизиран транспортен сектор, кој е компатибилен и интегриран со меѓународниот. Сепак за 2021 година не се програмирани средства за овој приоритет, додека за 2022 е предвидена акција ЕУ за транспортна поврзаност и безбедност на патишта во износ 29,5 милиона евра. Меѓутоа, акциското фише за овој проект не беше усвоено од страна на ИПА комитетот на Европската комисија и постои голема веројатност истото да биде дел од повеќегодишна сеопфатна програма во секторот транспорт која ќе покрива алокации за периодот 2024–2027 година.

Дополнително, дел од акциите кои се однесуваат на поставување на безбедносни огради на патиштата, Министерството за транспорт и врски предложи да бидат финансирани преку Транспортната заедница.

1.2. ЕНЕРГЕТИКА

Извештајот на Европската комисија за ова поглавје посочува дека земјата е умерено подготвена, но има постигнато ограничен напредок со усвојувањето на Националниот план за енергија и клима и инвестициите во соларна енергија. Оттаму, Комисијата препорачува државата да ја забрза транзицијата кон обновливи извори на енергија и да ја намали зависноста од гас. Воедно, исто како и во извештајот за 2021 година, Комисијата ги повторува препораките за раздвојувањето на оперативниот систем за пренос на гас, за потребата од зголемување на бројот на вработени во Министерството за економија (МЕ) и за донесување и забрзано спроведувањето на законодавството за енергетска ефикасност.

Во овој сектор е забележан умерен напредок во однос на усвојувањето на ново законодавство. Сепак, главниот акцент на препораките е ставен врз слабиот административен капацитет, кој во услови на енергетска криза, треба значително да биде подобрен. Европската комисија препорачува и донесување на преостанатото законодавство за енергетска ефикасност, притоа, како главен проблем се посочува слабиот административен капацитет на Министерството за економија и Секторот за енергетика, како и Агенцијата за енергетика како клучни носители на политиките во оваа област.

Меѓу другите препораки, Комисијата препорачува финансиската поддршката за енергетска ефикасност да се зголеми, меѓу другото, со формирање на Фонд за енергетска ефикасност, како и да се спроведат мерки кои ќе се пренесат и на локално ниво и ќе ги охрабрат општините да ја почитуваат во целост обврската за донесување и спроведување на програми за енергетска ефикасност. Конечно, се препорачува да се отстрани ограничувањето на капацитетот по тип на технологија за обновлива енергија со цел да се овозможи постигнување на целите за обновлива енергија до 2025 година, како и целосно усогласување со законодавството за биогорива.

Значајна е препораката за транзицијата кон чиста енергија (зелената транзиција) при што Комисијата бара поголема координираност, воспоставување на механизам на управување, акциски план и механизам за следење кои ќе обезбедат праведна транзиција.

Во ова поглавје на НПАА како краткорочни приоритети се предвидуваат нови вработувања во Министерството за економија и во Агенцијата за енергетика без наведување на точниот број. Додека на среднорочен план, само генерално е предвидено дека ќе се преземат активности за спроведување на Стратегијата за развој на енергетиката до 2040 година. Притоа не се прецизирани кои активности и колкав е износот на средства потребен за тоа. Воедно, не се предвидени нови вработувања на среднорочен план. Во однос на енергетската ефикасност краткорочни приоритети се донесувањето на повеќе подзаконски акти.

Во НПАА се наведени неколку инвестициски проекти кои треба да обезбедат зголемување на уделот на обновливи извори на енергии во вкупното производство на електрична енергија, меѓу нив фотонапонската електрана (ФЕ) Осломеј 1 која започна со пробна работа во април 2022 година и има инсталирана моќност од 10 MWh. Додека, среднорочно се планираат уште две фотонапонски електрани, Осломеј 2 и 3 кои како проекти треба да ги спроведе Електрани на Северна Македонија со кредит од Европската банка за обновување и развој и со склучување на јавно приватно партнерство, а планирана е изградба на Парк на ветерници Богданци – втора фаза.

На среднорочен план НПАА утврдува уште неколку проекти за зголемување на уделот на обновлива енергија и тоа: Електрана на ветерници Дрен, Парк на ветерници ЕУРОИНГ доо Гевгелија, Парк на ветерници Миравци – прва фаза и 100 мегаватна фотонапонска електрана која треба да се изгради на просторот на исцрпениот рудник за јаглен на РЕК Осломеј.

Од активностите предвидени со НПАА, предлог-Законот за биогориво во транспортот е подготвен со проект финансиран од ИПА II и во моментот е објавен на ENER порталот заради спроведување на јавна дебата со сите засегнати страни. Додека, во Економскиот и инвестициски план за Западен Балкан во ударната иницијатива 4 – Обновлива енергија се предвидува проект – Парк на ветерници и соларен парк во Северна Македонија што ќе овозможи постигнување на препораката на Европската комисија за спроведување на законодавството за енергетска ефикасност.

Со предходната финансиска рамка од Инструментот за претпристапна помош, ИПА-2, предвиден е проект во вкупен износ од 4 милиона евра кој има за цел спроведување на пилот мерки за климатски промени и енергетската ефикасност. Се очекува овој проект да започне да се спроведува во текот на 2023 година со поддршка од страна на Светската банка. Истовремено, овој проект преставува комплементарна мерка на Проектот за енергетска ефикасност во јавниот сектор финансиран преку заем од Светска банка кој веќе се спроведува и чија основна цел е намалување на потрошувачката на електрична енергија во јавниот сектор и воспоставување на механизам за финансирање на мерки за енергетска ефикасност во јавниот сектор. Една од компонентите на овој проект е насочена кон обезбедување на поддршка на идниот Фонд за енергетска ефикасност.

Во рамките на ИПА-3 е предвидено акциското фише – ЕУ за Зелена економија во која дел од средствата ќе се пласираат преку Фондот за иновации и технолошки развој преку повик за грантови за приватните претпријатија кои ќе предложат проекти за „озеленување“ на нивните бизниси преку спроведување на мерки за кружна економија и енергетска ефикасност. Дополнително, во рамките на ИПА-3 е предвидено акциското фише од периодот 2023–2024 – ЕУ за енергетски ефикасен систем во износ од 6 милиони евра. Сепак, со оглед на последната одлука на Унијата, средствата од ИПА-3 за 2023 година да бидат искористени за енергетската криза, се претпоставува дека оваа акција ќе биде програмирана во следниот период до 2027 година.

1.3. ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

Европската комисија забележува одредено ниво на подготвеност и напредок во ова поглавје, додека искажува загриженост за спроведувањето на законодавството во сите области. Комисијата особено ја истакнува потребата од значително зголемување на амбициите за зелената транзиција во контекст на Зелената агенда. За наредната година државата треба да ги зголеми напорите за намалување на загадувањето на воздухот и загадувањето на водите од дифузни извори, на национално и локално ниво; потоа да преземе мерки за воспоставување на регионален систем за управување со отпад во Источниот и Североисточниот регион, како и да го спроведе Парискиот договор, особено со донесување на Законот за клима. Притоа, важно да се напомене е дека сите овие препораки се повторуваат и во минатите извештајни периоди, особено оној од 2021 година.

Извештајот главно ги потенцира слабите административни капацитети и потребата да се преземат напори за подобрување на управувањето со отпадот и водите. За извештајот, покрај воспоставувањето на инфраструктура за собирање и третман на отпадните води што се бележи како структурна реформа предвидена во Програма за економска реформа 2022 – 2024, треба да се забрза и спроведувањето на останатите големи инфраструктурни реформи.

Во Економскиот и инвестициски план за Западен Балкан во ударната иницијатива 7 – Отпад и управување со отпадни води е предвиден проектот за изградба на пречистителна станица за третман на отпадните води за Скопје. Проектот е финансиран со заем од Европската инвестициска банка и Европската банка за обнова и развој, како и со грант од Европската Унија. Во моментот, тендерската постапка е прекината по интервенција на градоначалникот на Градот Скопје, откако беше започнат изборот на изведувач и беше речиси во финална фаза. Се уште не постојат официјални информации за продолжување на постапката или за други идни чекори.

Изградбата на пречистителната станица за Скопје претставува значаен чекор напред кон намалување на загадувањето на водите на реката Вардар и постигнување на барањата кои произлегуваат од европското законодавство за води, особено од директивата за третман на урбани отпадни води.

Во истата иницијатива е предвидено и воспоставување на интегриран регионален систем за управување со отпад и затворање на несоодветните депонии. Ова иницијатива се остварува со финансирање на проект во рамките на ИПА-2 за воспоставување на интегриран систем за управување со отпад во Источниот и Североисточниот регион, затворање на несоодветните „диви“ депонии и набавка на опрема и техничка поддршка за општините и јавните претпријатија во овие два региона. Дополнител-

но, во рамките на ИПА-3, преку Акциското фише за 2021 е предвидена акција за воспоставување на регионалниот систем за управување со отпад за Скопскиот регион.

На иста линија се и препораките на Европската комисија во кои се укажува на потребата од донесување на Законот за контрола на индустриските емисии, како и на потребата од усогласување со законодавството во оваа област.

Во однос на климатските промени Европската комисија ги бележи донесувањето на долгорочната стратегија за климатски акции и акцискиот план, како и неколкуте документи што овозможуваат спроведување на Националниот утврден придонес. Понатаму, Европската комисија препорачува донесување на Законот за климатски акции и зајакнување на капацитетите на администрацијата за оваа област.

Од другата страна, во НПAA, како краткорочни приоритети се предвидени донесувањето на Законот за инспекција во животната средина и измените на Законот за животна средина. Законот за инспекција во животната средина беше усвоен во текот на 2022 година, а беа усвоени и измените на Законот за животна средина со што се подобри усогласувањето со директивите што ги уредуваат постапките за оценка на влијанието врз животната средина. Притоа, вреди да се спомене дека со проект финансиран во ИПА-2 е предвидено изработка на нов Закон за животна средина кој ќе ги интегрира барањата од хоризонталното законодавство во поглавјето 27. Исто така, со проект финансиран во ИПА-2 е предвидено да се започне со изработка на Стратегија за животна средина и климатски акции, Стратегија за инвестиции во животната средина и План за зајакнување на административните капацитети за управување со животната средина. Сепак овој проект и по втор пат е откажан во текот на постапката за евалуација.

Во краткорочните приоритети од НПAA е предвидено и донесување на Закон за климатски акции, кој во моментот е во финална фаза на подготовка во Министерството за животна средина и просторно планирање, како и донесување на Закон за контрола на емисиите од индустријата кои се објавени на ENER порталот. Планираниот проект од ИПА-2 за Подобрување на имплементација на Законодавството за воздух беше откажан, а негово повторно објавување се очекува во почетокот на 2023 со што ќе се овозможи преземање на акции за намалување на загадувањето на воздухот.

Повеќе активности за поддршка на спроведувањето на законодавството за животна средина се предвидени во ИПА-21 и во ИПА-3. Во ИПА-2, покрај погоре наведените проекти, се предвидени повеќе проекти кои се однесуваат на подобрување на законодавството и спроведувањето на она од секторот за управување со воздухот и отпадот, заштита на природата и спречување на загадувањето од индустријата, како и поддршка на спроведување на ак-

тивности за климата за кои повеќе детали има во анексот кон овој извештај. Дел од овие проекти се спроведуваат или се во фаза на набавка. Со нив директно се адресираат некои од препораките на Европската комисија, особено во однос на подобрување на усогласеноста на законодавството со она на Унијата и неговото спроведување. Иако во последните две години Министерството за животна средина направи напори за нови вработувања, се уште главните сектори немаат соодветен, ниту доволен капацитет за да го понесат товарот на пристапните преговори и спроведување на барањата од Зелената агенда. Сè уште само едно лице е одговорно за повеќе европски правни акти, додека функциите на креирање на политики и спроведување не се доволно разграничени помеѓу министерството и органите во состав, конкретно Управата за животна средина.

2. ЦЕЛИМЕ КОН ЦЕЛИТЕ

Националната програма за усвојување на европското законодавство го потенцира усогласувањето на планираните активности со Целите за одржлив развој на Обединетите нации. Тие се утврдени како една од општите цели кои треба да ги постигне НПАА. Дополнително, во одделни кластери и поглавја се потенцираат посебно релевантните цели.

Инаку, Целите за одржлив развој за државите кандидати и кориснички на ИПА-3 претставуваат директна обврска преземена на мултилатерално ниво, но истовремено и дополнително барање за приближување кон политиките на Унијата во процесот на пристапување. Од тие причини, при програмирањето на ИПА-3, сите финансирани акции треба јасно да се поврзат со целите за одржлив развој. Притоа, обрасците на Акциските фишеа задолжително бараат да се посочи поврзаноста на акцијата со соодветната главна цел за одржлив развој, како и другите значајни цели кои се поддржуваат со акцијата.

За потребите на овој извештај ги земаме предвид само целите кои се соодветни со Зелената агенда за Западен Балкан кои се посочуваат во НПАА и Акциските документи од ИПА-3 за 2021 година. Притоа, активностите во поглавјето 14 - Транспортна политика, се однесуваат на **СДГ 11 – Одржливи градови и заедници – Градовите и населените места да станат безбедни и одржливи**, додека активностите од поглавјето 15 – Енергија ги адресираат: **СДГ 7 – Достапна и чиста енергија – Да се обезбеди пристап до достапна, сигурна, одржлива и современа енергија за сите;** и **СДГ 13 – Акција за справување со климатските промени – Да се преземат итни мерки за борба против климатските промени и нивното влијание**. Конечно, активностите во поглавјето 27 - Животна средина и климатски промени адресира повеќе цели и тоа: **СДГ 3 – Добро здравје и благосостојба – Да се обезбеди**

здрав живот и да се промовира благосостојбата на сите за сите возрасти; СДГ 6 – Чиста вода и санитарни услови – Да се обезбеди пристап до вода за сите и одржливо управување со водата и санитарните услови; СДГ 9 – Индустрија, иновација и инфраструктура – Да се изгради отпорна инфраструктура, да се промовира инклузивна и одржлива индустријализација и да се поттикнуваат иновации; СДГ 11 – Одржливи градови и заедници – Градовите и населените места да станат безбедни и одржливи; СДГ 12 – Одговорна потрошувачка и производство – Да се обезбеди одржлива потрошувачка и производство; СДГ 13 – Акција за справување со климатските промени – Да се преземат итни мерки за борба против климатските промени и нивното влијание; СДГ 15 – Живот на копно – Одржливо да се управува со шумите, да се спречи опустинувањето, да се запре деградацијата на земјиштето и да се спречи загубата на биолошката разновидност; СДГ 16 – Мир, правда и силни институции – Да се промовира мирољубиви и инклузивни општества за одржлив развој, пристап до правдата за сите и да се изградат ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нива.

За подобро разбирање, секоја цел за одржлив развој има свои таргети што треба да бидат постигнати, а кои се детално дадени во анексот кон овој Извештај.

3. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

По направената анализа, лесно може да се заклучи дека извештајот на Европската комисија за 2022 година, за клучните поглавја поврзани со Зелената агенда претставува повторување за повеќе од половината од препораките од последните две години. Ова особено може да се забележи во извештаите за 2021 и 2022 година што укажува дека акциите во НПАА, не се спроведуваат во целост како што се планирани. Имено, роковите кај некои активности се пробиени повеќе од една година, што не секогаш е поврзано со објективни причини кои не можеле да бидат избегнати. Ваквата состојба резултира активностите во НПАА да се префрлаат за наредната година. Причината за ова може да се бара во недоволните административни капацитети, во ресурси на соодветните органи на државната управа, како и во секојдневната динамика на администрацијата која е условена од дневно политичките настани во државата. Дополнително, иако за секоја активност НПАА прави проценка на потребните ресурси (финансиски и административни), сепак во реалноста ретко истите се обезбедени. Буџетското планирање на активностите во НПАА повеќе се смета како административна и формална вежба која не се секогаш се почитува и следи.

Од активностите вклучени во НПАА може да се заклучи дека планирањето се уште се врши согласно воспоставената пракса, каде повеќе приоритет се дава на прашања

та кои доминираат на домашната сцена. Воедно, во НПАА поголем дел од активностите се однесуваат на усогласување на законодавството и донесување на плански документи, додека помалку бројни се активностите кои се однесуваат на мерки поврзани со спроведување на законодавството.

Усогласувањето со политиките и акциите на Зелената агенда се уште не може силно да се препознае, што може да биде резултат на тоа што ЕУ се уште не го усвои целокупното законодавство поврзано со Зелениот договор. Имено во моментот Европската комисија спроведува интензивна правна реформа поврзана со Зелениот договор за што во 2023 и 2024 се очекува да бидат донесени повеќе нови и ревидирани неколку стари директиви/регулативи кои претежно се вклучени во поглавјето 27 – Животна средина и климатски промени и поглавјето 15 – Енергија.

Недоволните административни капацитети исто така придонесуваат во НПАА да доминираат акции кои се однесуваат на законодавството, како активност која не бара многу финансиски средства и е често поддржана со проекти финансирани од ЕУ и други донатори.

Со новата преговарачка структура, Министерството за животна средина и просторно планирање е координатор за Кластер 4 што укажува дека постои доволно свест за важноста на Зелената агенда и на фактот дека поголем дел од обврските се вклучени во поглавјето 27. Сепак, се уште не се јасно разграничени надлежностите, кој орган кој ќе ја преземе целата одговорност за спроведување на Зелената агенда, ниту пак постои јасен план кој ќе ги дефинира акциите и проектите кои треба да обезбедат спроведување на агендата.

Програмирањето на фондовите во ИПА–3, како и делумно во ИПА–2 поврзани со повеќегодишната програма за животна средина и климатски промени 2014 – 2020 соодветствува со Зелената агенда и Целите за одржлив развој. Оттука може да се заклучи дека планирањето на средствата соодветствува на очекувањата на Европската комисија и истото се заснова на стратешки осврт, кој истовремено е поврзан со приоритетите на Унијата, но и на националните стратегии во определени области. Иако во моментот е програмирана во целост само 2021 година, наскоро и 2022 година, се очекува дека фокусот на Зелената агенда ќе се зголемува повеќе во наредниот период до 2027 година. Сепак, недоволниот административен капацитет за управување со ИПА фондовите и спроведување на конкретните планирани проектни активности и понатаму претставува пречка за поголемо искористување на расположливите средства и постигнување на поголеми резултати во реформите потребни за исполнување на барањата кои произлегуваат од членството во Унијата.

НПАА претставува добра рамка во која се планираат релевантните активности, не само за пристапните преговори туку и за исполнување на стратешките цели на државата.

Она на што треба да се работи повеќе е:

- Планирањето да биде реално и поткрепено со ресурси, како административни така и финансиски кои се потребни за спроведување на планираните приоритетни активности;
- За секоја активност во НПАА да биде утврден потребниот буџет, административните трошоци потребни за спроведување кои Владата неопходно треба да ги обезбеди, како и утврдување на изворите од кои тие средства ќе бидат обезбедени;
- Понатамошно развивање на капацитетите на јавната администрација вклучена во креирањето на НПАА за соодветно планирање и проценка на потребните трошоци поврзани со „идното членство на Северна Македонија во ЕУ“ и зајакнување на соработката со Министерството за финансии при подготовката на НПАА во делот на идно буџетирање на овие трошоци во националниот буџет или нивно обезбедување од други извори на финансирање;
- Поголемо вклучување на Групата за преговори за пристапување во ЕУ, како и воспоставување на тело во рамките на Министерството за финансии кое ќе обезбеди целосна поддршка во оваа вежба, надвор од веќе воспоставените структури по специфични поглавја во кои Министерството за финансии е засегнатата страна.

Планирањето на активностите во НПАА се уште се прави на вообичаен начин повеќе поврзувајќи ги активностите со посебните правни акти на. Планирањето на активности за спроведување на Стратешки документи на Северна Македонија и ЕУ се уште не е препознаено од администрацијата како задолжително. Надминувањето на оваа состојба може да се постигне на два начина:

- Преку воведување на задолжително поврзување на планираната активност во НПАА со соодветен стратешки или плански документ на ЕУ; или
- Преку донесување на посебен акциски план за спроведување на стратешките документи на ЕУ кои се релевантни за државата.

За спроведување на Зелената агенда за Западен Балкан, Република Северна Македонија е неопходно да изработи Акциски план кој ќе биде поддржан со листа на проекти и акции кои ќе обезбедат реализирање на планот. Воедно, во праксата за подготвување на акциски планови недостига натамошно раслојување на мерките и активностите до локално ниво. Документите не посветуваат доволно внимание, ниту прават анализа на потенцијалот на општините за исполнување не само на барањата од националните документи, туку и за постигнување повисоки цели преку искористување на локалните предности за зелена транзиција. Од тие причини, државните институ-

ции треба да обрнат внимание на следното:

- Акцискиот план за исполнување на зелена агенда треба јасно да ги идентификува мерките и органите на централно и локално ниво кои се надлежни за нивно спроведување, временската рамка и потребните финансиски средства;
- За поголемите општини препорачливо е да се изработат и локални акциони планови за зелената агенда, што е веќе промовирано како иницијатива во ЕУ за Зелениот договор. Имено, Европската комисија за да ги забрза иницијативите за примена на Зелениот договор на локално ниво разви Локален зелен договор – Модел за акција (Local Green Deal - Blueprint for action) кој има за цел да ја поддржи зелената трансформација и одржливост на локално ниво.
- Утврдување на мерки за зголемување на свеста на граѓаните за Зелената агенда, но и поголема вклученост на бизнис заедницата и граѓанското општество, вклучително и ранливите категории на лица, како неопходен предуслов во развојот на Акцискиот план за Зелената агенда заради развивање на партнерски пристап во спроведување на значајните општествени реформи и обезбедување на праведна зелена транзиција.

За постигнување на мулти-секторскиот карактер на Зелената агенда, се препорачува Владата да воспостави механизам за координација со надлежните органи и за сегнатите страни, како и следење на спроведувањето на Зелената агенда. Формирање на меѓу-владино тело може да помогне во подобра координација, но досегашната пракса покажа дека таквите тела ретко се сретнуваат, додека членувањето на министрите или заменик министрите не секогаш го дава потребниот резултат, особено околу развивање на стручна дебата. Оттаму, за јакнење на меѓу-секторската соработка, потребно е:

- Јакнење на механизмот за координација, при што координацијата треба да биде вклучена во надлежностите на еден од државните органи, кој ќе биде надлежен за поттикнување и следење на активности насочени кон спроведување на Зелената агенда;
- Јасно алоцирање на надлежноста кај еден од државните органи, се очекува да ја зголеми и отчетноста и одговорноста во однос на спроведување на Зелената агенда.

Неопходни се брзи и итни активности поврзани со подобрување на административните капацитети, што е препорака во секој од извештаите на Европската Унија и уште повеќе што јакнењето на капацитетите е долгорочен процес. Од тие причини, за јакнењето на административните капацитети се препорачува:

- Тоа да биде сеопфатен процес кој не треба да се

разбере само како зголемување на бројот на вработени, туку и како подигање на нивото на стручност и знаење на јавната администрација за темите кои се во доменот на нивното работење;

- Воспоставување на системски пристап во обучувањето на јавната администрација, каде веќе постојните механизми за обука ќе бидат поврзани со теми од процесот на пристапување, комбинирани со теми релевантни за Зелената агенда и користењето на претпристапните фондови;
- Да се врши врз основа на потребите веќе утврдени во НПAA кои директно произлегуваат од препораките на Европската комисија во делот за административни капацитети, преку еден зајакнат систем на координација на активностите од страна на Министерството за информатичко општество и јавна администрација како надлежен орган на државната управа во овој дел.
- Преземање на мерки во секторите кои се релевантни за Зелената агенда и климатските промени и зголемување на свеста кај управувачкото ниво на државни службеници за тоа каква е меѓусебната поврзаност на тие сектори, односно како да се постигне синергија која ќе обезбеди максимално исполнување на очекуваните резултати; и
- Спроведување на оценка колку од персоналот што работи во секторите кои имаат општа надлежност, може да се прераспредели во секторите во органите кои имаат надлежност во некоја од областите на Зелената агенда и климатските промени. На овој начин би се овозможило подобрување на административните капацитети без задолжително да се оптоварува буџетот со нови вработувања.

Програмирањето на ИПА-3 треба да биде засновано како на стратешките и плански документи на државата, така и на Зелената агенда и постигнувањето на националните придонеси за клима согласно Парискиот договор. Заради обезбедување на системски и сеопфатен пристап во процесот на планирање на идните активности кои ќе бидат финансиски поддржани преку буџетски средства или од други извори на финансирање, треба да се земе предвид следното:

- Спроведување на анализа и мапирање на сите акции кои се предвидени во клучните стратешки и плански документи на Северна Македонија, и да се утврди нивниот статус на имплементација. На овој начин би се утврдило дали некоја од предложените акции се во согласност со Зелената агенда и НДП и би се овозможило нивно ревидирање и усогласување со Зелената агенда.
- Подобрување на буџетското планирање и негово насочување во климатска акција што ќе биде усогласено со Зелената агенда. Само климатски насочениот

буџет ќе ги следи приоритетите и целите на Зелената агенда и ќе придонесе за спречување на климатските промени.

- Заради подобрување на буџетското планирање и поголема ефикасност во трошењето и исполнувањето на целите, потребно е да се размисли и да се прифати Методологија за буџетско насочување и анализа во однос на придонесот кон исполнување на целите националните утврдени придонеси од Парискиот договор и Зелената агенда.
- При утврдувањето на приоритетите во однос на нови капитални инвестиции за кои средства ќе бидат предвидени во националниот буџет, задолжително да се утврди како критериум за избор колку придонесува кон исполнување на барањата од Зелениот договор и НДП. Северна Македонија е неопходно инвестициите да ги насочува во поддршка на зелената трансформација на државата и да не се раководи исклучиво од економската корист, затоа што на долг рок таквите инвестиции можат да бидат краткотрајни и да го попречуваат исполнувањето на обврските што произлегуваат од пристапувањето кон ЕУ.

4. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Комуникација од Комисијата до Европскиот парламент, Европскиот совет, Советот, ЕКО-СОК и Комитетот на региони за Европскиот зелен договор;

Работен документ на Комисијата – Водич за имплементацијата на Економскиот и инвестициски план

Комуникација од Комисијата до Европскиот парламент, Европскиот совет, Советот, ЕКО-СОК и Комитетот на региони за Зелената агенда за Западен Балкан

Национална програма за усвојување на европското законодавство, ревизија 2022

Извештаи на Европската комисија за Северна Македонија 2019 - 2022

Договор од Парис и Агенда на Обединетите нации 2030

III. АНЕКС - Преглед на препораките на Европската Комисија од 2019, 2020, 2021, и 2022, како и на стратешкиот одговор и целите за одржлив развој

Забелешки и препораки		Одговор на Владата (НПАА)	ИПА	Инвестициски план за Западен Балкан (EIPWB)	Цели за одржлив развој (SDG)
ПОГЛАВЈЕ 14 - ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА					
Патен транспорт	1.1. Законодавството за чиста енергија и енергетски ефикасни возила за патен транспорт, како и интелигентни транспортни системи сè уште треба да се усогласи со правото на ЕУ. Не беше постигнат напредок во транспонирањето на законодавството за чиста енергија и енергетски ефикасни возила за патен транспорт, интелигентни транспортни системи, ниту пак напредок за одобрување на петгодишните планови за одржување на патиштата и железницата. Законодавството за чиста енергија и енергетски ефикасни возила за патен транспорт и интелигентни транспортни системи не е во согласност со правото на ЕУ. Законодавството за чиста енергија и енергетски ефикасни возила за патен транспорт и интелигентни транспортни системи не е усогласено со правото на ЕУ.	Нема специфична акција која е поврзана со климатски мејнстриминг.	Нема специфична програма/проект поврзан со оваа препорака.	Ударна иницијатива 4 - Обновливи извори на енергија Инвестициите во ветерниот парк и соларната централа во Северна Македонија ќе бидат значително унапредени и ќе послужат како пример за идни доказни инвестиции со искористување на потенцијалот за обновливи извори на енергија во регионот.	Цел 11: Градовите и човечките населби да бидат инклузивни, безбедни, еластични и одржливи Таргет 11.2: До 2030 година, да се обезбеди пристап до безбедни, достапни и одржливи транспортни системи за сите, подобрување на безбедноста на патиштата, особено со проширување на јавниот транспорт, со посебно внимание на потребите на оние во ранливи ситуации, жените, децата, лицата со посебни потреби и постарите лица
	ПОГЛАВЈЕ 15 – ЕНЕРГИЈА				
Забелешки и препораки		Одговор на Владата (НПАА)	ИПА	Инвестициски план за Западен Балкан (EIPWB)	Цели за одржлив развој (SDG)
Енергија	2.1. Националната енергетска стратегија до 2035 година се подготвува и треба да биде финализирана до средината на 2019 година. Треба да се земат во предвид приоритетите и целите на ЕУ за енергетската и климатската политика за 2030 година и претстојната интегрирана стратегија за енергија и клима.	Усоена националната енергетска стратегија која трае до 2040 година. Таа ги одразува приоритетите на ЕУ за енергетската и климатската политика и целите за 2030 година, како и интегрираната стратегија за енергија и клима. Северна Македонија и Грција потпишаа договор за соработка за операторите на преносните системи во септември 2021 година. Напредуваат работите за изградба на гасоводот меѓу Неготино-Битола и Скопје-Тетово-Гостивар. Националниот енергетски и климатски план беше усвоен во мај 2022 година. Инвестициите во соларна централа во Осломеј беа пуштени во употреба во 2022 година.	Нема специфична акција која е поврзана со оваа препорака/забелешка	Нема специфична акција која е поврзана со оваа препорака/забелешка	Цел 7 - Обезбедете пристап до прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите Таргет 7.1: До 2030 година значително да се зголеми уделот на обновливите извори на енергија во глобалниот енергетски микс Таргет 7.2: До 2030 година значително да се зголеми уделот на обновливите извори на енергија во глобалниот енергетски микс Цел 13 – Преземете итни активности за борба против климатските промени и нивните влијанија Таргет 13.2: Интегрирање на мерките за климатските промени во националните политики, стратегии и планови
	2.2. Транзицијата кон чиста енергија бара координација, вклучувајќи механизам за управување, акционен план и механизам за следење за процес на „праведна транзиција“. Овој процес треба да вклучи ублажување на негативните социјални и економски влијанија од планираното затворање на електраните на јаглен во соодветните региони.	Нема специфична планирана акција.	Нема специфична програма/проект за оваа препорака.	Ударна иницијатива 5 – Транзиција од јаглен Ќе започне изградбата на гасната интерконекција Северна Македонија – Косово и продолжување на веќе тековната инвестиција на интерконекторот Северна Македонија – Грција. Гасната интерконекција Северна Македонија – Србија ќе биде подготвена за изградба	Цел 7 - Обезбедете пристап до прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите Таргет 7.1: До 2030 година значително да се зголеми уделот на обновливите извори на енергија во глобалниот енергетски микс Цел 13 – Преземете итни активности за борба против климатските промени и нивните влијанија Цел 13.1: Зајакнување на отпорноста и адаптивниот капацитет на опасностите поврзани со климата и природните катастрофи во сите земји
	2.3. Инвестициите во хидроенергија треба да бидат во согласност со релевантното законодавство за животна средина. Инвестициите во хидроенергијата треба да се усогласат со релевантното законодавство на ЕУ за животната средина. Инвестициите во хидроенергија треба да бидат во согласност со релевантното законодавство на ЕУ за животната средина. Инвестициите во хидроенергијата треба да бидат во согласност со релевантното законодавство за животна средина	Нема специфична планирана акција.	Нема специфична програма/проект за оваа препорака.		//
	2.4. Со оглед на енергетската криза, за владата станува уште поважно да го зголеми својот административен капацитет во справувањето со енергетската политика, стратешкото планирање и спроведувањето на активностите во соодветните институции.	Нема специфична планирана акција.	Нема специфична програма/проект за оваа препорака.		//
	2.5. Законот за енергија е умерено усогласен со директивата за обновливи извори на енергија.	Нема специфична планирана акција.	Нема специфична програма/проект за оваа препорака.		//

Енергетска ефикасност	2.1. Финансирањето за промовирање на енергетската ефикасност треба да се подобри, вклучително и со формирање на Фонд за енергетска ефикасност. Општините треба да преземат чекори за целосно да ја почитуваат нивната обврска за развој и спроведување на општински програми за енергетска ефикасност. Финансирањето за промовирање на енергетската ефикасност треба да се зголеми, вклучително и преку формирање на Фонд за енергетска ефикасност. Греењето на домаќинствата е сериозен проблем и има големо влијание врз загадувањето на воздухот. Општините треба да преземат чекори за целосно да ја почитуваат нивната обврска за развој и спроведување на општински програми за енергетска ефикасност. Кога станува збор за ефикасноста, финансирањето треба да се подобри, вклучително и со формирање на Фондот за енергетска ефикасност. Загадувањето на воздухот се влошува со греењето на домаќинствата и останува сериозен проблем. Општините треба да преземат чекори за целосно да ја почитуваат нивната обврска за развој и спроведување на општински програми за енергетска ефикасност. Финансиските стимулации за енергетска ефикасност треба да се подобрат, вклучително и со формирање на фонд за енергетска ефикасност. Општините се охрабруваат да преземат чекори за целосно почитување на нивните обврски за развој и спроведување на програми за енергетска ефикасност.	Нема специфична планирана акција.	Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за акција за животна средина и клима 2014 – 2020 година. Акција III Доделени 4 MEUR се додадени во „Проектот за енергетска ефикасност на јавниот сектор“ на Светска банка Светска банка „Проект за енергетска ефикасност на јавниот сектор“ е комплементарен на Грантовата шема за климатски промени и енергетска ефикасност финансирана од ИПА. Статус: Под имплементација (започнато во јуни 2020 година). Опис на проектот: Проектите се насочени кон (i) намалување на потрошувачката на енергија во јавниот сектор; и (ii) поддршка на развојот и имплементацијата на одржлив механизам за финансирање за енергетска ефикасност во јавниот сектор. Овој проект има три компоненти. 1) Инвестициите за енергетска ефикасност во јавниот сектор ги имаат следните поткомпоненти: (i) ЕЕ инвестиции во општинскиот сектор; (ii) Инвестиции за ЕЕ во згради на централната власт; и (iii) Технички студии за поддршка на инвестициите. 2) Техничка помош и поддршка за имплементација, има за цел да обезбеди силна основа за ЕЕ во јавниот сектор. 3) Почетниот капитал за предложениот Фонд за ЕЕ има за цел да се користи за поддршка на персоналот на Фондот за ЕЕ, оперативни трошоци, маркетинг, привични ревизији/дизајн и инвестиции. Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) – 2021 Акционен документ ЕУ за зелена економија Статус: Одлука за финансирање на ЕК донесена во декември 2021 година. Краток опис (opser): Околу 22 MEU доделени за „Грант „Позеленување бизнис“ а) Цел на грантот: Да се обезбеди имплементација на Резултат 1. Активност 1.2: Инвестирање во зелени бизниси, што вклучува финансирање на деловни проекти фокусирани на позеленување на деловните операции и практики, инвестиции во циркуларна економија и енергетска ефикасност, иновации во деловните сектори со високо влијание врз животната средина како што се транспортот, греењето, индустријата итн.“ грантот може да се додели без повик за предлози до Фондот за иновации и развој на технологија (ФИТР). Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) – 2021 Акционен документ ЕУ за еколошки стандарди и чист воздух Статус: Одлука за финансирање на ЕК донесена во декември 2021 година. Краток опис: Исход 2. Излез 2.4: Предуслови за проширување на централното греење во Скопје воспоставени од акцијата има за цел да ја заврши физибилити студијата за натамошно проширување на мрежата за централно греење	Цел 7 – Обезбедете пристап до прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите Таргет 7.2: До 2030 година двојно поголема глобална стапка на подобрување на енергетската ефикасност
	2.2. Земјата подготви нов закон за енергетска ефикасност, усогласен со Директивата за енергетска ефикасност и Директивата за енергетските перформанси на зградите. Овој нов закон во моментот е во фаза на јавна консултација. Подготовката и примената на подзаконските акти останува значителен предизвик, поради ограничениот човечки и технички капацитет на Секторот за енергетика на Министерството за економија и Агенцијата за енергетика. Донесен е нов Закон за енергетска ефикасност кој има за цел усогласување со Директивите за енергетска ефикасност на ЕУ и директивите за енергетски карактеристики. Постојното законодавство треба да се спроведе. Усвојувањето на законодавството за имплементација останува предизвик, поради ограничените човечки и технички ресурси во секторот за енергетика на Министерството за економија и Агенцијата за енергетика. Законот за енергетска ефикасност ги транспонира Директивите за енергетска ефикасност и енергетски перформанси, но имплементацијата недостига. Усвојувањето на законодавството за имплементација останува предизвик, поради ограничениот човечки и технички капацитет во Секторот за енергетика на Министерството за економија и Агенцијата за енергетика. Донесувањето на законодавството за имплементација, исто така, останува предизвик, поради ограничениот човечки и технички капацитет во Секторот за енергетика на Министерството за економија и Агенцијата за енергетика.	Нема специфична планирана акција.	Нема специфична програма/проект за оваа препорака.	
Био-горива	3.1. Одредбите за одржливост на биогоривата сè уште не се усогласени со правото на ЕУ. Одредбите за одржливост на биогоривата сè уште не се усогласени.	Подготвен е предлог-закон за биогорива во рамките на проектот финансиран од ЕУ-ИПА. Предлог-законот е во процес на меѓу-секторска координација (објавен во ЕНЕР).	Наслов на проектот: Зајакнување на административниот капацитет на Секторот за енергетика во Министерството за економија и Агенцијата за енергетика Референтен број: EuropeAid/129822/D/SER/MK Наслов на програмата: Техничка помош и институционално градење (TAIB 2009) Статус: Имплементиран Краток опис (opser): Да се зајакнат институционалните капацитети на Министерството за економија, Секторот за енергетика и Агенцијата за енергетика, за развивање, следење и евалуација на реформите во енергетскиот сектор со неопходни за усогласување со енергетското законодавство и другите релевантни обврски на ЕУ.	Цел 16: Промовирање на мирни и инклузивни општества за одржлив развој, обезбедување пристап до правдата за сите и изградба на ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа Таргет 16.1: Развивање на ефективни, одговорни и транспарентни институции на сите нивоа

ПОГЛАВЈЕ 27-ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

Забелешки и препораки	Одговор на Владата (НПАА)	ИПА	Инвестициски план за Западен Балкан (EIPWB)	Цели за одржлив развој (SDG)	
Хоризонтално законодавство	3.1. Слаби и недоволни административни капацитети на централно и локално ниво Во однос на хоризонталните прашања, административниот капацитет на сите нивоа останува слаб, а финансиските ресурси се сè уште недоволни за спроведување на постојното законодавство. Во однос на хоризонталните прашања, административниот капацитет на сите нивоа останува слаб, со недоволни финансиски ресурси за спроведување на постојното законодавство. Во однос на хоризонталните прашања, административниот капацитет на сите нивоа останува слаб, со недоволни човечки и финансиски ресурси за спроведување и спроведување на законодавството	Подготвен е предлог-закон за биогорива во рамките на проектот финансиран од ЕУ-ИПА. Предлог-законот е во процес на меѓу-секторска координација (објавен во ЕНЕР).	Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатски активности 2014 – 2020 Акција I Статус: Во фаза на набавка – проект е откажан 2 пати (последен пат откажан на 07.4.2022) и моментално е во тек ново преобликување на проектот. Краток опис на проектот: Спроведувањето и планирањето на приближувањето во приоритетните области опфати изработка на План за зајакнување на административниот капацитет на национално и локално ниво за животна средина и климатски промени.	Цел 16: Промовирање на мирни и инклузивни општества за одржлив развој, обезбедување пристап до правдата за сите и изградба на ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа Таргет 16.1: Развивање на ефективни, одговорни и транспарентни институции на сите нивоа	
	3.2. Потребни се дополнителни напори за ефективно учество на јавноста и консултации во процесите на донесување одлуки; Постои континуиран дијалог со граѓанското општество, но потребни се дополнителни напори за подобрување на пристапот до информации, учеството на јавноста и консултации во процесите на донесување одлуки. Дијалогот со граѓанското општество и процесите на консултации со јавноста во овој сектор треба значително да се подобрат. Недостатокот на транспарентност и пристап до информации е проблем кој се повторува.	Нема специфична планирана акција.			
	3.3. Потребно е подобрување на спроведувањето на Оцената на влијанието врз животната средина (ОВЖС) и јавни консултации, особено на локално ниво; Процедурите за оценка на влијанието врз животната средина и стратешката оценка на животната средина треба дополнително да се подобрат. Спроведувањето на оцената на влијанието врз животната средина и Директивите за стратешки оценки на животната средина треба да се подобрат, особено процесите на јавни консултации и квалитетот на извештајот. Нема подобрување во спроведувањето на оцената на влијанието врз животната средина, со недостатоци особено во процесите на јавна консултација и во квалитетот на извештаите.	Предвидено е Законот за животна средина да се донесе во првиот квартал од 2022 година. Сепак, се очекуваше законот да биде изработен во рамките на проектот финансиран од ИПА, кој беше одложен.	Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатски активности 2014 – 2020 Акција I Статус: Во фаза на изработка Статус: Поддршка на проектот Имплементацијата на хоризонталното законодавство беше предвидена за набавка во 2021 година.		
	3.4. Законот за еколошка инспекција не е усвоен и Директивите за еколошка одговорност, INSPIRE и еколошки криминал сè уште не се целосно усогласени и имплементирани. Законот за еколошка инспекција доправа треба да се донесе. Постигнат е одреден напредок во однос на директивите за INSPIRE и криминалот во животната средина, но ниту еден не е постигнат во областа на одговорноста за животната средина. Законот за еколошка инспекција и измените на Законот за оценка на влијанието врз животната средина доправа ќе се носат. Постигнат е ограничен напредок во директивата INSPIRE и во областа на одговорноста за животната средина.	Законот за еколошка инспекција беше донесен во 2022. Годишниот план за Инспекција за 2022 беше усвоен на 14.02.2022. Во 2022 година се усвоени измени на Законот за животна средина кои опфаќаат одредби кои се однесуваат на одговорност за животната средина, особено управување со контаминирани локации.	Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) – Акционен документ ЕУ за еколошки стандарди Статус: Во фаза на имплементирање Во програмскиот документ беше наведено дека акцијата ќе ги опфати овие препораки.		Цел 3: Обезбедете здрав живот и промовирајте благосостојба за сите на сите возрасти Цел 3.9: До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести од опасни хемикали и загадување и контаминација на воздухот, водата и почвата

Квалитет на воздухот	4.1. Имплементацијата на усогласената легислатива за квалитетот на воздухот останува слаба;	//	Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатски активности 2014 – 2020	//	Цел 3: Обезбедете здрав живот и промовирајте благосостојба за сите на сите возрасти Таргет 3.9: До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести од опасни хемикалии и загадување и контаминација на воздухот, водата и почвата
	4.2. Недостатокот на доволно административни и финансиски ресурси сè уште е главната пречка за спроведување мерки за подобрување на квалитетот на воздухот. Недоволната координација меѓу централните и локалните власти, како и слабата меѓу секторска соработка го ограничуваат спроведувањето на мерките за намалување на загадувањето на воздухот. Напредокот на програмата за намалување на аерозагадувањето е бавен. Ограничената имплементација и ресурси, слабата меѓу секторска соработка и координација меѓу централните и локалните власти го ограничуваат влијанието на мерките за намалување на загадувањето на воздухот.	Донесувањето на нов Закон за квалитет на амбиенталниот воздух во согласност со законодавството на ЕУ за квалитетот на воздухот беше планирано за четвртиот квартал од 2022 година, но овој закон беше планиран да се развие во рамките на ИПА проектот кој беше откажан.	Акција I Наслов на проектот: Поддршка во имплементацијата на Директивите за квалитет на воздухот Референтен број: EuroAid/140684/1H/SER/MK Статус: Во фаза на изработка (откажан на 08.4.2022) Краток опис (opser): Општата цел на договорот е да се подобри квалитетот на амбиенталниот воздух во земјата преку производство на законодавство во согласност со правото на ЕУ, релевантни документи за подобрување на проценката на квалитетот на воздухот на сите релевантни загадувачи, преку дефинирање и приоритизирање на мерки за подобрување на квалитетот на воздухот и преку исправување на капацитетите за управување со квалитетот на воздухот во земјата. Имено, целта на договорот е да обезбеди помош во комплетирањето на националната правна рамка за квалитетот на воздухот преку подготовка на нов закон и бројни подзаконски акти во согласност со директивите на ЕУ од пакетот за чист воздух. Дополнително, активностите вклучуваат развој на национални плански документи за подобрување на квалитетот на воздухот со внимателно разгледување на односот помеѓу критериумите за квалитет на амбиенталниот воздух и емисиите од различни извори. Понатаму, планирани се обуки за надлежните органи на централно и локално ниво кои ќе го поддржат процесот на подобрување и комплетирање на мониторингот како и проценка на квалитетот на воздухот со цел подобра контрола на загаденоста на воздухот. Договорот треба да опфати и активности за зајакнување на административните капацитети за подобрување на инвентарите на емисиите и моделирање на дисперзија. Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) – Акционен документ ЕУ за чист воздух Статус: Во фаза на програмирање Краток опис: Проектот ќе ја адресира оваа препорака од Извештајот на ЕК, преку имплементација на мерки за подобрување на квалитетот на воздухот преку обезбедување на ефикасна координација помеѓу централните и локалните власти и распределба на доволно финансиски ресурси.		
	4.3. Нивоата на загаденост на воздухот се високи во поголемите градови; Бројот на надминувања на загадувачите останува далеку над границите на ЕУ, а загадувањето на воздухот е високо во поголемите градови во текот на зимата. Малку градови имаат подготвено план за квалитетот на воздухот, но темпото на нивно спроведување треба да се забрза.	Планот за квалитетот на воздухот во Битола за 2021 беше подготвен. Програмата за намалување на загадувањето на воздухот за 2021 година и подготовката на четири планови за квалитет на воздухот се започнати во август и октомври 2022 година, заедно со пет катастрофи на загадувачи на воздухот	Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) – Акционен документ ЕУ за чист воздух Статус: Во фаза на програмирање Краток опис: Оваа акција има за цел да го подобри квалитетот на животот и да ги намали здравствените ризици во Скопје и најголемите урбани агломерации преку намалување на загаденоста на воздухот.		Цел 3: Обезбедете здрав живот и промовирајте благосостојба за сите на сите возрасти Цел 3.9: До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести од опасните хемикалии и загадувањето и загадувањето на воздухот, водата и почвата Цел 11: Направете градови и човечки населби инклузивни, безбедни, еластични и одржливи Цел 11.6: До 2030 година, намалување на неповолното влијание на градовите врз животната средина по глава на жител, вклучително и со посветување посебно внимание на квалитетот на воздухот и управувањето со комуналниот и другиот отпад.
	4.4. Недоволната човечка, техничка и финансиска поддршка за националната мрежа за следење на квалитетот на воздухот резултираше со неколку прекинани. Националната мрежа за следење на квалитетот на воздухот е обновена со замена на неколку аналитичари, но сè уште бара значително засилување.	Во неколку општини како Берово, Прилеп, Охрид беа поставени автоматски станици за мониторинг на квалитетот на амбиенталниот воздух, како и замена на мерните инструменти на неколку од веќе постоечките мониторинг станици.	Снабдување со ИТ и друга специфична опрема за мониторинг и информациски систем на животната средина (ЛОТ 1: Снабдување со опрема за квалитет на воздух за систем за следење на животната средина) Референтен број: EuroAid/140455/1H/SUP/MK Статус: Во фаза на изработка Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Краток опис (opser): Целта на договорот за набавка е да ги зајакне капацитетите за мониторинг, собирање податоци, управување со податоци и известување преку воспоставување на национален информативен систем за животна средина и структура на мрежата за мониторинг. Исто така, за да се подобрат мерењата за квалитетот на воздухот во земјата, да доведе до понатамошно исполнување на барањата од CAFÉ директивата 2008/50/EC.		Цел 3: Обезбедете здрав живот и промовирајте благосостојба за сите на сите возрасти Таргет 3.9: До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести од опасните хемикалии и загадувањето и загадувањето на воздухот, водата и почвата Цел 11: Направете градови и човечки населби инклузивни, безбедни, еластични и одржливи Таргет 11.6: До 2030 година, намалување на неповолното влијание на градовите врз животната средина по глава на жител, вклучително и со посветување посебно внимание на квалитетот на воздухот и управувањето со комуналниот и другиот отпад

Управување со отпад	5.1. Новиот Закон за управување со отпад не е донесен	Новиот Закон за управување со отпад е донесен во 2021 година.	//	//	Цел 11: Направете градови и човечки населби инклузивни, безбедни, еластични и одржливи Таргет 11.6: До 2030 година, намалување на неповолното влијание на градовите врз животната средина по глава на жител, вклучително и со посветување посебно внимание на квалитетот на воздухот и управувањето со комуналниот и другиот отпад Цел 12: Обезбедете одржливи модели на потрошувачка и производство Таргет 12.4: До 2020 година, да се постигне еколошки здраво управување со хемикалиите и сите отпади во текот на нивниот животен циклус, во согласност со договорените меѓународни рамки, и значително да се намали нивното испуштање во воздухот, водата и почвата со цел да се минимизираат нивните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина. Таргет 12.5: До 2030 година значително да се намали создавањето отпад преку превенција, намалување, рециклирање и повторна употреба
	5.2. Неколку закони за посебни текови на отпад чекаат на усвојување; Сè уште не се донесени законите за управување со отпад и посебните текови на отпад;	Сетот закони за управување со отпад и посебни текови на отпад што ги инкорпорираат принципите на циркуларна економија се донесени во 2021 година.	Наслов на програмата: Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Референтен број: EuropeAid/174709/ID/ACT/MK Статус: Во фаза на изработка (прогноза) Наслов на проектот: Поддршка во спроведувањето на законодавството за управување со отпад и шемата за проширена одговорност на производителот (EPR) Краток опис (опсерг): Твининг проект кој ќе ги поддржи националните власти за спроведување на законодавството за управување со отпад и шемата за проширена одговорност на производителот (EPR).	//	
	5.3. Во тек е регионалниот план за управување со отпад за полошкиот регион.	Регионалниот план за управување со отпад за полошкиот регион е изработен со поддршка на швајцарската влада во соработка со Министерството за животна средина и просторно планирање.	//	//	
	5.4. Регионалните структури за управување со отпад се соочуваат со недостаток на административни и финансиски ресурси и сè уште не се целосно функционални. Процесот на воспоставување интегриран регионален систем за управување со отпад продолжува да се соочува со одложувања поради недоволните административни и финансиски ресурси и страда од недостиг на сопственост.	//	Поддршка на имплементацијата на регионалните системи за управување со отпад во Источниот и Североисточниот регион, Референтен број: NEAR/SKP/2022/EA-RP/0137 Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Статус: Во фаза на изработка Краток опис (опсерг): Да се зајакнат капацитетите и способностите на структурите на локалната самоуправа за управување со меѓурегионалниот систем за управување со отпад, како и да се подобри јавната свест и учество во прашањата за управување со отпад, со што се штити животната средина преку намалување на создавањето отпад, подобрување на ефикасноста на собирањето отпад, зголемување искористување на отпадот и постигнување на намалување на губрето. Поддршка во воспоставување регионален систем за управување со отпад – Снабдување со опрема за собирање отпад во Источниот и Североисточниот регион, фаза I Референтен број: EuropeAid/140607/IN/SUP/MK Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Статус: Во фаза на извршување Краток опис (опсерг): Целта на овој договор е набавка, испорака, истовар, инсталација и ставање во функција на опрема за собирање отпад во Источниот и Североисточниот регион, со цел да се оптимизираат услугите за собирање отпад и да се обезбеди заштита на животната средина од неконтролирано депонирање отпад во согласност со со стандардите на ЕУ.		Цел 16: Промовирање на мирни и инклузивни општества за одржлив развој, обезбедување пристап до правдата за сите и изградба на ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа Таргет 16.1: Развивање на ефективни, одговорни и транспарентни институции на сите нивоа Таргет 16.7: Обезбедете одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно одлучување на сите нивоа
	5.5. Интегрираниот систем за управување со отпад сè уште е одложен бидејќи поставувањето на регионалните структури траеше подолго од очекуваното. Воспоставувањето на регионалниот систем за управување со отпад и понатаму се соочува со одложувања. Воведувањето на регионалниот систем за управување со отпад во североисточниот и источниот регион дополнително е одложено поради отпорот на општина Свети Николе да биде домаќин на централниот капацитет за управување со отпад.	Покрај поддршката од ИПА на ЕУ за источните и североисточните региони, Владата преговараше за заем со ЕБОР за финансирање на интегриран систем за управување со отпад во други региони за управување со отпад низ земјата.	Воспоставување на интегриран и самоодржлив систем за управување со отпад во источниот и североисточниот регион Референтен број: EuropeAid/139818/IN/WKS/MK Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Статус: Во фаза на набавка Краток опис (опсерг): I работен проект Изградба на Централна постројка за управување со отпад (CWMF) која се состои од (1) една санитарна депонија (1) една станица за селектирање (1) постројка за механички биолошки третман (МБТ), (1) една постројка за компостирање и (1) една Зелена точка во општина Свети Николе Изградба на шест (6) локални капацитети за управување со отпад (LWMFs), секој составен од една (1) Трансфер станица, една (1) фабрика за компостирање и една (1) Зелена точка. II ТП проект Поддршка на имплементацијата на регионалните системи за управување со отпад во Источниот и Североисточниот регион – Целта на проектот е да ги поддржи општинските администрации и јавните претпријатија во управувањето со новиот систем III ТП проект Подготовка и ревизија на националните плански документи за отпад - Целта на проектот е да се подготви, прегледа и усогласи клучната стратешка документација за планирање на отпадот во земјата, со цел да се испорачаат долгорочни политички мерки кои ќе им овозможат на сите засегнати страни да инвестираат и развивање на инфраструктурата и услугите неопходни за усогласување со правото на ЕУ за управување со отпад.	Ударна иницијатива 7 – Управување со отпад и отпадни води Ќе се воспостават интегрирани регионални системи за управување со отпад во Албанија, Црна Гора, Северна Македонија и Србија, паралелно со затворањето на депонии кои не се усогласени со законодавството на ЕУ. Во иднина треба да се поддржат слични инвестиции на други места во регионот, вклучително и подобро управување со отпадот во прекуграничните области.	Цел 12: Обезбедете одржливи модели на потрошувачка и производство Таргет 12.4: До 2020 година, да се постигне еколошки здраво управување со хемикалиите и сите отпади во текот на нивниот животен циклус, во согласност со договорените меѓународни рамки, и значително да се намали нивното испуштање во воздухот, водата и почвата со цел да се минимизираат нивните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина. Таргет 12.5: До 2030 година значително да се намали создавањето отпад преку превенција, намалување, рециклирање и повторна употреба.
5.6. Неусогласените/незаконските депонии и дивите депонии продолжуваат да претставуваат важно еколошки проблем	Започнати се активности за затворање на неусогласените, незаконските депонии во Источниот регион.	Наслов на проектот: Затворање на депонии поради неусогласеност во источниот и североисточниот регион Наслов на програмата: Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Референтен број: EuropeAid/139269/IN/WKS/MK Статус: Во извршување Краток опис: Чистење на неусогласени депонии и мали депонии Ремедијација и затворање на минимум четири (4) стари депонии во Источниот регион и минимум две (2) стари депонии во Североисточниот регион со преобликување и изградба на систем за горно покривање вклучувајќи системи за собирање исцедок и гас каде што е потребно. Преобликување на минимум пет (5) стари депонии во Источниот регион и минимум три (3) депонии во Североисточниот регион и изградба на дренажа за собирање исцедок каде што е потребно.		Цел 12: Обезбедете одржливи модели на потрошувачка и производство Таргет 12.4: До 2020 година, да се постигне еколошки здраво управување со хемикалиите и сите отпади во текот на нивниот животен циклус, во согласност со договорените меѓународни рамки, и значително да се намали нивното испуштање во воздухот, водата и почвата со цел да се минимизираат нивните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина.	
5.7. Економските стимулации за промовирање на рециклирањето се сè уште ограничени, а недостатокот на организирана проширена шема за одговорност на производителот го попречува пазарот. Економските стимулации за промовирање на рециклирањето и спречувањето на создавање отпад остануваат ограничени. Одделното собирање на текови на отпад и економските инструменти за промовирање на рециклирање, повторна употреба и спречување на отпад остануваат ограничени. Одделното собирање на текови на отпад и економските инструменти за промовирање на рециклирање, повторна употреба и спречување на отпад остануваат ограничени.	Нов Закон за проширена одговорност на производителот е донесен во 2021 година, кој се очекува да го забрза рециклирањето	Поддршка во спроведувањето на законодавството за управување со отпад и шемата за проширена одговорност на производителот (EPR) Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Референтен број: EuropeAid/174709/ID/ACT/MK Статус: Во фаза на изработка Краток опис: Твининг проект кој ќе ги поддржи националните власти за спроведување на законодавството за управување со отпад и шемата за проширена одговорност на производителот (EPR).		Цел 12: Обезбедете одржливи модели на потрошувачка и производство Таргет 12.5: До 2030 година значително да се намали создавањето отпад преку превенција, намалување, рециклирање и повторна употреба.	
5.8. Подготвени се Националниот план за управување со отпад (2021-2031) и првиот Национален план за превенција од отпад (2021-2027) кои чекаат да бидат усвоени. Националниот план за превенција на отпадот (2021-2027) е подготвен, но сè уште не е усвоен.	Усвоен е националниот план за управување со отпад (2021-2031).	Подготовка и ревизија на Националните плански документи за отпад Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Референтен број: NEAR/SKP/2021/EA-RP/0184 Статус: Во фаза на изработка Краток опис: Целта на проектот е да се подготви, прегледа и усогласи клучната стратешка документација за планирање на отпадот во земјата, со цел да се испорача долгорочни политички мерки кои ќе им овозможат на сите засегнати страни да инвестираат и развијат инфраструктура и услуги неопходни за усогласување со ЕУ законодавството за управување со отпад.		Цел 12: Обезбедете одржливи модели на потрошувачка и производство Таргет 12.5: До 2030 година значително да се намали создавањето отпад преку превенција, намалување, рециклирање и повторна употреба.	
5.9. Не постои систематски пристап за санација на еколошките жаришта. Ова ги зголемува ризиците по здравјето на луѓето и животната средина, како што е илустрирано со неконтролираното истекување на депониран метил акрилат на поранешната индустриска локација ОХИС.	Започна санацијата на малото езерце во локалитетот ОХИС Донесени се измени на Законот за животна средина со кои се регулира управувањето со жешките точки во државата.	Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) – Акционен документ ЕУ за еколошки стандарди Статус: Во извршување Краток опис: Комплексната операција за чистење е заедничка координирана активност на Владата на Република Северна Македонија, МЖСПП, ЕУ, УНОПС и УНИДО. УНОПС формираше Мулти-партнерски фонд за животна средина приклучувајќи различни донаторски фондови во оваа активност, каде ЕУ ИПА-3 придонесува со 2.500.000 евра.		Цел 3: Обезбедете здрав живот и промовирајте благосостојба за сите на сите возрасти Таргет 3.9: До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести од опасните хемикалии и загадувањето и загадувањето на воздухот, водата и почвата	

Квалитет на вода	6.1. Потребни се значителни напори за понатамошно усогласување на законодавството во Република Северна Македонија со правото на ЕУ: Земјата треба да направи значителни напори за имплементирање на правото на ЕУ во оваа област. Постигнат е ограничен напредок кон имплементација и спроведување на постојното законодавство.	Катастарот на подземните води, кој има за цел подобро управување и известување за ресурсите на подземните води, е во завршна фаза на развој. Не беше постигнат напредок во назначувањето на области чувствителни на еутрофикација. Владата го вклучи воспоставувањето инфраструктура за собирање и третман на отпадни води како една од мерките за структурни реформи во Програмата за економски реформи 2022-2024 година. Брзината на подготвка и реализација на преостанатите големи проекти останува предизвик. Според Директивата ИПА I, развиени се специфични планови за имплементација за директивите за третман на урбани отпадни води и вода за пиење.		Ударна иницијатива 7 – Управување со отпад и отпадни води - Ке заврши изградбата на пречистителни станици во Скопје и Приштина. Овие проекти имаат високо прекугранично влијание и ги подобруваат условите за живот на населението	Цел 6: Да се обезбеди достапност и одржливо управување со вода и канализација за сите Таргет 6.3: До 2030 година, подобрување на квалитетот на водата со намалување на загадувањето, елиминирање на депонирањето и минимизирање на ослободувањето на опасни хемикалии и материјали, преполовување на процентот на непречистена отпадна вода и значително зголемување на рециклирањето и безбедната повторна употреба на глобално ниво
	6.2. Меѓуресорска соработка во секторот води бара значително подобрување. Треба да се зајакнат административниот капацитет и меѓу институционалната координација. Административниот капацитет и меѓу институционалната координација треба да се зајакнат; потребни се повеќе напори за да се намали непитката вода и да се имплементира принципот за целосна наплата на трошоците.				
	6.3. Потребен е систем за следење на квалитетот и квантитетот на површинските и подземните води и потребни се повеќе напори за намалување на неприходната вода. Потребен е систем за следење на квалитетот и квантитетот на површинските и подземните води	Мрежата за следење на површинските води е подобрена.			
	6.4. Финализирањето и спроведувањето на плановите за управување со речен слив ќе бидат приоритет. Имплементацијата на сите планови за управување со речен слив останува загрижувачка. Не беше постигнат опишан напредок кон финализирање на плановите за управување со речен слив	Советите за речни сливови се номинирани, но сè уште не се оперативни. Усвојувањето на Планот за управување со речниот слив за реката Струмица и Вардар се предвидува да се донесе во К4 од 2023 година. Сепак, според НПАА се планира овој План за управување со сливното подрачје да се подготви во рамките на проектот финансиран од ИПА, кој сè уште не е прогнозиран.			
Заштита на природата	4.1. Одржливо и долгорочно финансирање за заштитените подрачја од централно ниво сè уште отсутува. Подготвени се студии за валоризација и планови за управување за неколку заштитени подрачја, но сè уште недостасува долгорочно финансирање. Одржливото финансирање за управување со заштитените подрачја останува важен предизвик, со во голема мера недоволна национална распределба за заштита на природата, а најмногу се потпира на помошта од донатори.		Инструмент за претпристапна помош (ИПА II 2014-2020) – Животна средина и климатски промени. Акција III Статус: Имплементиран Наслов на проектот: Грант шема за спроведување на пилот мерки за одржливо користење на природните ресурси.		Цел 15: Заштита, обновување и промовирање одржливо користење на копнените екосистеми, одржливо управување со шумите, борба против опустинувањето и запирање и враќање на деградацијата на земјиштето и запирање на загубата на биолошката разновидност Таргет 15.a: Мобилизирање и значително зголемување на финансиските ресурси од сите извори за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност и екосистемите
	4.2. Спроведувањето на Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозени видови на дива фауна и регулација на флора е сè уште во рана фаза. Имплементацијата на Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозени видови на дива фауна и флора сè уште е во рана фаза.		Инструмент за претпристапна помош (ИПА II 2014-2020) – Животна средина и климатски промени Понатамошно зајакнување на капацитетите за ефективно спроведување на правото во областа на заштитата на природата Статус: во фаза на имплементација Краток опис: Целта на договорот е да ги зајакне и подобри административните капацитети на Министерството за животна средина и просторно планирање/Управување со животна средина за имплементација на правото на ЕУ за заштита на природата, преку развој на законодавство за спроведување, обезбедување обука и имплементација на природата на ЕУ. Законодавство за заштита како директиви за птици и живеалишта и Регулатива на Советот (ЕЗ) бр. 338/97 за заштита на видовите дива фауна и флора		Цел 15: Заштита, обновување и промовирање одржливо користење на копнените екосистеми, одржливо управување со шумите, борба против опустинувањето и запирање и враќање на деградацијата на земјиштето и запирање на загубата на биолошката разновидност Таргет 15.5: Преземете итни и значајни активности за намалување на деградацијата на природните живеалишта, запирање на губењето на биолошката разновидност и, до 2020 година, заштита и спречување на исчезнување на загрозените видови Таргет 15.7: Преземете итни активности за да се стави крај на ловокрадството и трговијата со заштитени видови флора и фауна и да се одговори и на побарувачката и на понудата на нелегални производи од дивниот свет
	4.3. Секој понатамошен развој на хидроенергијата треба да биде во согласност со законодавството за животна средина на ЕУ.		Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) – Акционен документ ЕУ за чист воздух Стандарди за животната средина Статус: Во фаза на програмирање		
	4.4. Беа преземени одредени чекори за спроведување на заклучоците на УНЕСКО за природното и културното наследство на Охридскиот регион. Сепак, сè уште се потребни значителни напори, особено за да се спречи неговото вклучување на листата на опасност на светското наследство. Имплементацијата на препораките на УНЕСКО за природното и културното наследство на Охридскиот регион сериозно доцни и бара сериозно внимание од страна на надлежните. Во август 2021 година, Комитетот за светско наследство даде на земјата дополнителни две години да ги спроведе препораките на УНЕСКО за природното и културното наследство на Охридскиот регион. Имплементацијата на препораките останува недоволна и бара посилна посветеност и реакција од националните и локалните власти. Во декември 2021 година, Постојаниот комитет на Бернската конвенција донесе одлука за отворање случај за локалитетите Емералд на Охридското Езеро и Националниот парк Галичица како резултат на загриженоста за влијанието од неконтролираните инфраструктурни проекти врз локациите.				
	4.5. Закон за заштита на природата, усогласен со директивите за птици и живеалишта е подготвен и чека усвојување				
	4.6. Треба да се забрзаат активностите за повторно прогласување на Националниот парк Маврово. Потребно е приоритетно да се забрзаат активностите за повторно прогласување на статусот на Националниот парк Маврово за да се спречи натамошно влошување на неговите природни вредности.				

Индустриско загадување и управување со ризици	5.1. Новиот закон за индустриски емисии и неговото соодветно законодавство за спроведување се уште не се усвоени. Законот за индустриски емисии се уште не е донесен. Законот за индустриски емисии се уште чека на усвојување.	Финализиран предлог-законот за индустриски емисии и објавен во ЕНЕР. Во октомври 2022 година беше спроведена првата јавна дебата.			Цел 9: Изградете отпорна инфраструктура, промовирајте инклузивна и одржлива индустријализација и поттикнувајте иновации Таргет 9.4: До 2030 година, надградете ја инфраструктурата и доградете ги индустриите за да ги направите одржливи, со зголемена ефикасност во користењето на ресурсите и поголемо усвојување на чисти и еколошки здрави технологии и индустриски процеси, при што сите земји преземаат активности во согласност со нивните соодветни способности.
	5.2. Административниот капацитет во овие области треба да се зајакне и на локално и на централно ниво. Недоволното спроведување на одговорноста за загадувачите го спречува воспоставувањето систем за спречување индустриски и хемиски несреќи. Нема напредок во одговорноста за загадувачите, што негативно влијае на воспоставувањето систем за спречување на индустриски и хемиски несреќи.	/	Инструмент за претпристапна помош (ИПА II 2014-2020) – Животна средина и климатски промени Наслов на проектот: Понатамошно зајакнување на капацитетите за ефективно спроведување на правото во областа на индустриското загадување Статус: Во процес на селекција (Твининг проект)		Цел 3: Обезбедете здрав живот и промовирајте благосостојба за сите на сите возрасти Таргет 3.9: До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести од опасните хемикалии и загадувањето и загадувањето на воздухот, водата и почвата
	5.3. Усогласувањето на националните правила со директивата SEVESO III, регулативите за еколошка ознака на ЕУ и системот за ревизија за управување со животната средина сè уште е во рана фаза. Потребни се напори за усогласување со директивата Севесо III, регулативите за еколошка ознака на ЕУ и системот за ревизија за управување со животната средина. Потребни се напори за усогласување со директивата Севесо III, регулативите за еколошка ознака на ЕУ и системот за ревизија за управување со животната средина. Потребни се повеќе напори за усогласување со директивата Севесо III, регулативите за еколошка ознака на ЕУ и системот за ревизија за управување со животната средина.		Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) Акционен документ ЕУ за чист воздух, Стандарди за животната средина Статус: Во фаза на програмирање		Цел 3: Обезбедете здрав живот и промовирајте благосостојба за сите на сите возрасти Таргет 3.9: До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести од опасните хемикалии и загадувањето и загадувањето на воздухот, водата и почвата
Климатски промени	6.1. Усогласувањето на правната рамка со правото сè уште е во рана фаза. Усогласувањето на правната рамка со правото на ЕУ останува во рана фаза. Усогласувањето на правната рамка со правото на ЕУ останува ниско, а човечките и финансиските ресурси се многу ограничени. Законот за климатска акција допрва треба да се донесе. Останува да се донесе Законот за климатска акција	Министерството за животна средина и просторно планирање го финализира предлог-законот за климатски дејствија за понатамошна обработка	Подготовка на долгорочна стратегија и Закон за климатска акција Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) – Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција 2014 – 2020 г. Референтен број: EuropeAid/139221/И/СЕР/МК Статус: Завршено во 2021 година Краток опис: Целта на овој договор беше да се развие долгорочна Стратегија и Закон за климатска акција со цел да се воспостави силна и одржлива рамка за климатско дејствување до 2050 година, со оглед на моменталната состојба и услови во земјата, а истовремено овозможувајќи идно зајакнување во согласност со ЕУ пристапувањето и интересите на земјата		Цел 13: Преземете итна акција за борба против климатските промени и нивните влијанија Таргет 13.2: Интегрирање на мерките за климатски промени во националните политики, стратегии и планирање
	6.2. Исто така, треба да продолжи со напорите за спроведување на Парискиот договор, кој Северна Македонија го ратификуваше во ноември 2017 година. Потребни се повеќе напори за спроведување на Парискиот договор. Потребни се повеќе напори за спроведување на Парискиот договор.	Долгорочната стратегија за климатска акција и нејзиниот акционен план усвоени во септември 2021 година. Беа развиени неколку документи како помошна алатка за имплементација на зајакнат национално определен придонес Работата за ажурирање на инвентарот на стакленички гасови продолжи. Се развива платформа за следење, известување и верификација. Северна Македонија подготви и достави НДЦ и Подобрен НДЦ	Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) Акционен документ на ЕУ за чист воздух Статус: Во фаза на програмирање Краток опис: Акцијата е во согласност со Парискиот договор (ратификуван од земјата во 2017 година), кој има за цел значително да ги намали глобалните емисии на стакленички гасови, да го спречи глобалното затоплување и да го намали влијанието на човековата активност врз климата.		Цел 13: Преземете итна акција за борба против климатските промени и нивните влијанија Таргет 13.2: Интегрирање на мерките за климатски промени во националните политики, стратегии и планирање
	6.3. Техничкиот, институционалниот и административниот капацитет останува слаб и треба да се зајакне на сите нивоа. Се уште се потребни значителни напори за усогласување со климатското законодавство на ЕУ и за зајакнување на техничкиот и административниот капацитет Капацитетот останува слаб, и во однос на човечките и финансиските ресурси, и покрај преземените напори.		Инструмент за претпристапна помош (ИПА-3 2021-2027) Акционен документ на ЕУ за чист воздух, Стандарди за животната средина Статус: Во фаза на програмирање		Цел 13: Преземете итна акција за борба против климатските промени и нивните влијанија Таргет 13.3: Подобрвање на образованието, подигањето на свеста и човечките и институционалните капацитети за ублажување на климатските промени, адаптација, намалување на влијанието и рано предупредување
	6.4. Треба да се интензивираат напорите за вклучување на климатските активности во други сектори (како што се енергијата и транспортот). Подготовката на националните енергетски и климатски планови во согласност со обврската на Енергетската заедница и за вклучување на климатските активности во други сектори е во завршна фаза.	Националниот план за енергија и клима беше усвоен на 31 мај Подготвен акциски план за 1 фаза од имплементација на Долгорочната стратегија и Законот за климатска акција. Акцискиот план предвидува вклучување на климатската политика во секторите за образование и иновации.	Нема специфична програма/проект планиран за оваа препорака.		Цел 13: Преземете итна акција за борба против климатските промени и нивните влијанија Цел 13.2: Интегрирање на мерките за климатски промени во националните политики, стратегии и планирање